

مسجد جامع تاج الدين عليشاه (ارك): نخجواني، حسين

نشرية دابشكده ادبيات و علوم انساني،

ش: ۸ و ۹، س: ۱، آبان، آذر ۱۳۲۷، ص: ۴۰ - ۵۰
TACEDDINOĞULLARI

190074 - Taceddinoğulları

53 — Taceddinoğulları Beyliği(*)

Sait KOFOĞLU

Tez Dan. : Prof. Dr. Hakkı Dursun YILDIZ
Kabul tarihi : 25.2.1986

Bu çalışmada; Türk tarihinde XIV. yy. başlarından XVI. yy. başlarına kadar süren ve önemli bir devir teşkil eden beylikler devrinde, Anadolu Selçuklu Devleti tarafından uçlara yerleştirilen Türkmenlerden Taceddinoğulları Beyliği tanıtılmaktadır.

Beyliğin, Orta Karadeniz Bölgesi'nin Türkleşmesinde ve Trabzon Rum İmparatorluğu ile yapılan etkili mücadelelerdeki önemli rolü üzerinde durulmaktadır.

Marmara Üniversitesi; 1982-1986 Tez Özetleri

Har. Muallâ Zeren, s. 168, 1987-İstanbul.

4. Lisans. Tezi

28 MAYIS 1993

TACEDDİN OĞULLARI

07 MART 1993

MEVLÜD OĞUZ

Ortazaman Tarihi Dr. Öğrencisi

Anadolu Selçuklu devletinin yıkılmasından sonraki bu kıtanın tarihi seyrini iyice anlayabilmek, Osmanlı fütuhatının neden çarçabuk gelişemediğini izah edebilmek için beylikler devrinin her bakımdan ele alınıp tam manasiyle malzemenin müsaadesi nisbetinde araştırılması gerekmektedir.

Üzerinde oturduğumuz bu memleket tarihinin teferruatına varıncaya kadar tetkikten geçirilmesi, bu kıta üzerinde meydana gelen en küçük bir hadisenin dahi küçümsenmemesi icabetmektedir. Anadolu'nun birlikten mahrum olduğu bu devirde, türlü vesilelerle 1071 Malazgirt muharebesinden evvel ve sonra burayı yurt edinen, kelimenin tam manasiyle Türkleştiren muhtelif Türk boy beylerinin idarésinde müstakil olarak tarih sahnesine çıktıklarını görmekteyiz. Bunları böyle bir cüretkârane harekete sevkeden âmillerin neler olduğu üzerinde durmadan siyasi faaliyetlerinin bağımsız birer devlet olabilmek çarelerini aradığını söyleyebiliriz. Bu gayelerini tahakkuk ettirmek için muhtelif zamanlarda, muhtelif vesilelerle yabancı devletlerle aynı soydan ve aynı dinden olan ırkdaşlarına karşı ittifak etmekten çekinmiyorlardı.

Şimdiye kadar beylikler hakkında birçok kıymetli yazılar yazılmıştır. Fakat bu yazılarda nazarı dikkatimizi çeken bir nokta varsa o da malûm olanlar üzerinde durulmuş olduğu ve birçok müstakil beylerin o devir tarihindeki rollerinden bahsedilmediğidir. Beylik olarak kabul ettiğimiz devlet ve devletçikler yanında bir vilâyet ve buna tabi köylerde icrayı faaliyet eden ve henüz bu güne kadar ilim âlemine lâıyık veçhile tanıtılmamış olan bu beylerin ve bilhassa hânedan kuranların o devir tarihindeki rolünü tebarüz ettirmek, Anadolu tarihi ve nihayet Osmanlı tarihinin ilk devirlerinin aydınlatılmasına yardım eder.

Mogol istilasından sonra mevcut devlet nüfuzunun zayıflaması üzerine Anadolu'da bulunan ve bu istilâ Asya'dan garba doğru gelişirken önceki yurtlarını terkederek yakın şarka ve bilhassa Anadolu'ya gelen Türk aşiretleri arasında bir hareketin başladığını, 1335 te İlhanlı hâkimiyetinin yıkılmasından sonra bu hareketin kuvvetlendiğini ve müstakilleştiğini görmekteyiz. Önceleri aralarında muhafaza ettikleri aşiret teşkilâtlarını bundan böyle varisi oldukları Selçuklu teşkilâtının ve nisbeten İlhanlı teşkilâtının tesiri altında kalarak teşkilâtlandıklarını ve devletleşmek gibi muazzam bir işe teşebbüs ettiklerini, nihayet muvaffak olduklarını görüyoruz.

SELÇUKLU SONRASI KUZEYDOĞU ANADOLU'DA BİR UÇ BEYLİĞİ: TACEDDİNOĞULLARI

SAİT KOFOĞLU

(İstanbul Teknik Üniversitesi)

Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ın 26 Ağustos 1071 tarihinde Malazgirt'te Bizans ordusuna karşı kazandığı zafer sonrasında ilk defa 1074 yılında Karadeniz sahillerine doğru hareket geçen Türkmenler ve sonraları Danişmendliler devletini kurmuş Gümüş-tekın Ahmed Gazi ve arkadaşları Çavuldur Çaka, Kara Doğan, Tur Hasan, İl-tekın Gazi ve Kara-tekın idaresindeki kuvvetler Kuzeydoğu Anadolu'ya akınlarda bulunmuş ve sırasıyla Tokat, Komana (Gömenek), Turhal, Çorum ve Niksar yörelerini ele geçirerek Canik havzasına girmişlerdi.¹ 1079 ve 1080 yıllarında ileri harekâtlarını başarılı bir şekilde devam ettiren Türkler, Trabzon Rum İmparatorluğu topraklarına kadar ilerlemişlerdi. 1084 yılına gelindiğinde, Kara-tekın Sinob ve civarını ele geçirmiş ve bir müddet hüküm süreceği bir beylik dahi kurmuştu.² 1086 yılında Canik bölgesinin büyük bir kısmını ele geçiren Danişmendliler, Amisus'a (Gavur Samsun)³ kadar ilerlemişler, ancak burasını ele geçiremedikleri için şehrin bir ok atımı uzağında ikinci bir yerleşme merkezi olan Müslüman Samsun'u kurmuşlardı.⁴

¹ Kazım Dılcimen, *Canik Beyleri*, Samsun 1940, 58.

² Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi. Selçuklular Devri Anadolu'nun Fethi I*, İstanbul 1944, 58; Osman Turan, *Selçuklu Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Ankara 1969, 289.

³ Cenevizliler'e ait kolonilerden olan "Gavur Samsun", halk arasında Kara Samsun ve Hamamdüzü diye anılmaktadır ki, bunun "bir iki mahzen ve harabeye dönmüş" bazı kalıntıları günümüzde halen mevcuttur. Bunun için bkz. Mevlüd Oğuz, "Taceddin Oğulları", *A. Ü. Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, VI/5 (1948), 470.

⁴ Kazım Dılcimen, *a.g.e.*, 15.

Tacceddinogulları T TH

TACEDDİN OĞULLARI

MEVLÜD OĞUZ

Ortazaman Tarihi Dr. Öğrencisi

Anadolu Selçuklu devletinin yıkılmasından sonraki bu kıtanın tarihi seyrini iyice anlayabilmek, Osmanlı fütuhatının neden çarçabuk gelişemediğini izah edebilmek için beylikler devrinin her bakımdan ele alınıp tam manasiyle malzemenin müsaadesi nisbetinde araştırılması gerekmektedir.

Üzerinde oturduğumuz bu memleket tarihinin teferruatına varıncaya kadar tetkikten geçirilmesi, bu kıta üzerinde meydana gelen en küçük bir hadisenin dahi küçümsenmemesi icabetmektedir. Anadolu'nun birlikten mahrum olduğu bu devirde, türlü vesilelerle 1071 Malazgirt muharebesinden evvel ve sonra burayı yurt edinen, kelimenin tam manasiyle Türkleştiren muhtelif Türk boy beylerinin idarésinde müstakil olarak tarih sahnesine çıktıklarını görmekteyiz. Bunları böyle bir cüretkârane harekete sevkeden âmillerin neler olduğu üzerinde durmadan siyasal faaliyetlerinin bağımsız birer devlet olabilmek çarelerini aradığını söyleyebiliriz. Bu gayelerini tahakkuk ettirmek için muhtelif zamanlarda, muhtelif vesilelerle yabancı devletlerle aynı soydan ve aynı dinden olan ırkdaşlarına karşı ittifak etmekten çekinmiyorlardı.

Şimdiye kadar beylikler hakkında birçok kıymetli yazılar yazılmıştır. Fakat bu yazılarda nazarı dikkatimizi çeken bir nokta varsa o da malûm olanlar üzerinde durulmuş olduğu ve birçok müstakil beylerin o devir tarihindeki rollerinden bahsedilmediğidir. Beylik olarak kabul ettiğimiz devlet ve devletçikler yanında bir vilâyet ve buna tabi köylerde icrayı faaliyet eden ve henüz bu güne kadar ilim âlemine lâıyık veçhile tanıtılmamış olan bu beylerin ve bilhassa hânedan kuranların o devir tarihindeki rolünü tebarüz ettirmek, Anadolu tarihi ve nihayet Osmanlı tarihinin ilk devirlerinin aydınlatılmasına yardım eder.

Mogol istilâsından sonra mevcut devlet nüfuzunun zayıflaması üzerine Anadolu'da bulunan ve bu istilâ Asya'dan garba doğru gelişirken önceki yurtlarını terkederek yakın şarka ve bilhassa Anadolu'ya gelen Türk aşiretleri arasında bir hareketin başladığını, 1335 te İlhanlı hâkimiyetinin yıkılmasından sonra bu hareketin kuvvetlendiğini ve müstakilleştiğini görmekteyiz. Önceleri aralarında muhafaza ettikleri aşiret teşkilâtlarını bundan böyle varisi oldukları Selçuklu teşkilâtının ve nisbeten İlhanlı teşkilâtının tesiri altında kalarak teşkilâtlandıklarını ve devletleşmek gibi muazzam bir işe teşebbüs ettiklerini, nihayet muvaffak olduklarını görüyoruz.